

Bioetika ir ekologinė etika – dorinio ugdymo dalis.

Bioetikos ir ekologinės etikos modulio paskirtis – atskleisti taikomosios etikos teorijų ir bioetikos nuostatas, susijusias su žmogumi, kitomis gyvomis būtybėmis ir negyvosios gamtos objektais, ir ugdytis praktinio mąstymo, kritinio situacijų vertinimo, problemų sprendimo gebėjimus.

Tikslas:

Bioetikos ir ekologinės etikos modulio tikslas – padėti mokiniams išsiugdyti bioetinę ir ekologinės etikos kompetenciją: žmogaus orumo, vertės ir autonomijos nuostatas, pagarbą gyvajai ir negyvajai aplinkai, gebėjimus spręsti bioetikos ir ekologinės etikos problemas, priimti pagrįstus sprendimus, remiantis holistiniu supratimu „aš susijęs su visu pasauliu ir pasaulis su manimi“.

Uždaviniai:

- Analizuoti pagrindinius bioetikos principus ir jų taikymą, ekologinės etikos teorijas.
- Diskutuoti apie žmogaus vietą biosferoje, jo įtaką kitiems žmonėms, gyviesiems organizmams ir aplinkai, kontraversiškas bioetikos ir ekologinės etikos problemas.
- Išreikšti pagrįstą požiūrį pagrindiniais bioetikos ir ekologinės etikos klausimais.
- Apmąstyti ir įvertinti svarbiausias bioetikos ir ekologinės etikos kategorijas.

Struktūra.

Vidurinio ugdymo modulio programoje išlaikoma iš esmės ta pati etikos dalyko turinio skirstymo struktūra, kaip ir pagrindinio ugdymo etikos programoje. Etikos pasiekimams fiksuoti išskiriamos keturios ugdomosios veiklos ir tematikos sritys:

- *Įsisąmoninta tapatybė ir saviugda: Aš – Žmogus* – tai ugdymo(-si) veikla, skirta ugdyti(-s) orumą, autonomijos suvokimą, sąžinę (asmeninę ir ekologinę), skatinanti savianalizę ir refleksiją.
- *Dialogas: Aš ir Tu* – tai ugdomoji veikla, skatinanti diskutuoti, pagrįsti žmogaus orumą bei gyvosios ir negyvosios gamtos formų vidinę vertę, racionaliai nagrinėti problemas, išsakyti savo nuomonę, pateikti argumentų kitiems svarstyti.
- *Socialiniai santykiai: Aš ir Mes* – tai mokymasis suprasti socialinius santykius ir normas bioetikos ir ekologinės etikos srityse. Vertinamas teisingumas ir naudos bei rizikos santykio žmonių bendruomenėms proporcingumas.
- *Gyvenimo įprasminimas pasaulyje: Aš ir prasmė* – veikla, skatinanti mokinius susipažinti su bioetikos ir ekologinės etikos mokslo raida, išvystyti aplinkosauginės veiklos prasmę, rinktis ekologišką ir sveiką gyvenimo būdą, įsisąmoninti, kad „aš susijęs su pasauliu ir pasaulis su manimi“.

Mokinių pasiekimai:

1. Įsisąmoninta tapatybė ir saviugda: Aš – žmogus	
Mokinių pasiekimai	
Nuostatos. Išvystyti, kad: žmogaus prigimtinės savybės – orumas ir autonomija. Esu racionali, sąmoninga ir veikli būtybė, gebanti priimti sprendimus ir daryti įtaką aplinkai.	
Esminis gebėjimas. Apibrėžti ir paaiškinti orumo, autonomijos, gyvybės vertės kategorijas, jas vartoti diskutuojant apie bioetiką ir ekologiją.	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas

1.1. Analizuoti pagrindines etikos kategorijas: orumas, autonomija, vidinė vertė, žmogaus teisės, iškelti aktualius, su jomis susijusius klausimus.	1.1.1. Apibrėžti žmogaus teisių, orumo, autonomijos, gyvybės vertės kategorijas ir paaiškinti jų svarbą taikomojoje etikoje.
1.2. Nagrinėti bioetikos istoriją, dėl eksperimentų kilusias problemas. Bioetikos problemoms spręsti taikyti vidinės vertės kategoriją, siejamą su žmogumi ir kitomis gyvybės formomis.	1.1.2. Pristatyti bioetikos eksperimentų istorijos faktus, paaiškinti jų padarinius.
2. Dialogas: Aš ir Tu	
Mokinių pasiekimai	
Nuostatos. Suprasti žmogaus pareigą ir atsakomybę už visą gyvąją gamtą ir ekosistemą. Vadovautis žmogaus ekologinės pareigos ir atsakomybės nuostatomis gyvūnų atžvilgiu. Esminis gebėjimas. Diskutuoti apie asmens būtį didesniame vertingų būtybių – kitų žmonių, gyvūnų, augalų, ekosistemų – kontekste.	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
2.1. Nagrinėti ekologines problemas, išsakyti savo nuomonę apie priežastis ir padarinius, derinti ją su kitų žmonių požiūriu, pateikti argumentų kitiems svarstyti.	2.1.1. Paašškinti ekologinės pareigos ir atsakomybės kategorijas, jų taikymo svarbą žmonių ir kitų gyvybės formų (gyvūnų) ir gamtos darniems santykiams.
3. Socialiniai santykiai: Aš ir Mes	
Mokinių pasiekimai	
Nuostatos. Išsąmoninti, kad: siekiant žmonijos pažangos, būtina teisingai ir atsakingai vertinti tyrimų naudą ir vengti rizikos aplinkai ir žmonių bendruomenėms; kartu galime pakeisti kasdienes veiksmus ir sumažinti žmogaus, technologijų neigiamą įtaką aplinkai. Esminis gebėjimas. Vadovautis holistiniu principu „mes esame susiję su aplinka“, o ne individualistiniu „aš veikiu aplinką“.	
Gebėjimai	Žinios ir supratimas
3.1. Diskutuoti, remiantis trimis bioetikos principais: pagarba žmogui, tyrimų naudingumu ir teisingumu.	3.1.1. Išmanyti ir paaiškinti tris bioetikos principus: pagarbą žmogui, tyrimų naudingumą ir teisingumą.
3.2. Analizuoti klinikinių tyrimų naudos ir rizikos santykių problemas.	3.2.1. Aptarti ir nagrinėti klinikinių tyrimų vertės kategorijas, „patobulinimo“ etikos pavyzdžius, tyrimų su gyvūnais etikos pavyzdžius.
3.3. Parengti ir pristatyti socialinės reklamos projektą, skirtą smurto prieš gyvūnus prevencijai.	3.3.1. Paašškinti smurto prieš gyvūnus priežastis ir padarinius.
4. Gyvenimo įprasminimas pasaulyje: Aš ir prasmė	
Mokinių pasiekimai	

Nuostatos.

Suprasti ir vadovautis požiūriu:

„aš esu susijęs su visu pasauliu ir pasaulis su manimi“.

Stebėtis supančios aplinkos grožiu.

Asmens būtis prasminga, jei žmogus gyvena palikdamas teigiamą pėdsaką aplinkoje.

Esminis gebėjimas.

Rūpintis aplinkosauga ir savanoriauti.

Gebėjimai	Žinios ir supratimas
4.1. Interpretuoti pagrindinę giliosios ekologijos sampratą – savęs identifikaciją – ir ją taikyti gyvenime.	4.1.1. Paaiškinti, kas yra ekocentrizmas ir gilioji ekologija.

Turinio apimtis:

Įsisąmoninta tapatybė ir saviugda: Aš – žmogus.

Žmogaus teisės, orumas, autonomija.

Žmogaus fizinės ir psichinės savybės, kuo žmogaus ir kitų gyvų organizmų savybės panašios, kuo skiriasi.

Bioetikos raida, tyrimų etika.

Dialogas: Aš ir Tu.

Aš – žmogus, tu – gyvūnas. Pareigos įsisąmoninimas ir taikymas praktikoje.

Aš – žmogus, tu – mane supanti aplinka. Santykiai ir atsakomybė.

Socialiniai santykiai: Aš ir Mes.

Bioetikos problemos. Smurto prieš gyvūnus prevencija.

Trys reikšmingi UNESCO tarptautiniai dokumentai bioetikos srityje: „Visuotinė žmogaus genomo ir žmogaus teisių deklaracija“ (1997 m.), „Tarptautinė žmogaus genetinių duomenų deklaracija“ (2003 m.) ir „Visuotinė bioetikos ir žmogaus teisių deklaracija“ (2005 m.). Kokias gyvybės etikos normas jie įtvirtina?

Trys bioetikos principai: pagarba žmogui, tyrimų naudingumas ir teisingumas. Ar dalyvavimas moksliniuose tyrimuose gali būti moralinė žmogaus pareiga?

Žmogaus orumas ir autonomija. Ar dalyvavimas klinikiniuose tyrimuose gali būti tinkamas pasipelnymo būdas?

Tyrimų nauda ir rizika. Ar visada galima maksimali nauda už minimalią riziką? Kokia tyrėjų atsakomybė?

„Patobulinimo“ etika. Kodėl bandoma patobulinti gamtą?

Tyrimų su gyvūnais etika.

Gyvenimo įprasminimas pasaulyje: Aš ir prasmė.

Moksliniai faktai, skatinantys apmąstyti žmogaus vietą gamtoje. Ar plastikinis maišelis gali pakenkti Žemei?

Antropocentrizmas. Klasikinės etikos teorijos apie žmogaus ir aplinkos santykius. Kodėl klasikinės etikos požiūriu (tik) žmogus turi vidinę vertę?

Ekologinės etikos gimimas. Kodėl klasikinių etikos teorijų nepakanka žmogaus ir gamtos santykiui pagrįsti? Ką siūlo šiuolaikinė taikomoji etika?

Ekologinės krizės priežastys.

Utilitaristinės ir deontologinės gyvūnų teisių teorijos. Kodėl tuščias narvas yra geresnė edukacinė priemonė negu zoologijos sodas, medžioklė ar žvejyba?

Biocentrinė pasaulėžiūra. Kaip pritaikyti vidinę vertę ne vien žmogui, bet ir visiems gyviesiems organizmams?

Ekocentrizmas ir Žemės etika. Kaip pagrįsti ekosistemos vertę, nepaneigiant individo (pvz., žmogaus) vertės?

Gilioji ekologija arba ekosofija. Ką reiškia gyventi „lyg kalnui“? Savęs tapatinimo su aplinka problema.

Ekologinis pokytis: mitas ar realybė. Kaip lašas jūroje gali pakeisti jūros spalvą?“